

122 'Niet tegen leegheid en eenzaamheid bestand'

Ik houd van Berlijn, vooral van het Berlijn rond de jaarwisseling, we waren er enkele keren met de camper. We liepen tussen de met lichtjes versierde bomen op Unter den Linden, vierden daar het nieuwe jaar bij de Deutsche Oper, bezochten het Museum Insel, het Holocaust monument, de Stasigevangenis, het beruchte hotel aan de Wannsee – wat zagen en beleefden we door de jaren heen eigenlijk niet?!

Wat me elke keer het meest treft: je wordt daar de geschiedenis ingezogen als je om je heen kijkt, als je luistert naar de mensen aan de stamtafel. Voor je het in de gaten hebt word je meegetrokken in een gedachtewisseling van Berlijners die een gesprek over het verleden niet schuwen, intengendeel.

Er zijn veel boeken geschreven over het Berlijn van in en na de oorlog – romans, geschiedenisverslagen. Onlangs drong zich opnieuw de inhoud van zo'n boek aan mij op, ik las het in 2009: *Middagvrouw* – het schokkende boek van Julia Franck (2008) over een vrouw die in het najaar van 1945 met haar zevenjarige zoontje naar het Westen vlucht. Op een klein treinstation ergens in het oosten van Duitsland rusten ze uit. Daar, op dat perron laat ze haar zoontje even alleen – denkt hij. Maar ze komt niet meer

terug, de moeder die vermalen wordt door de woelingen van een dramatische tijd. Als je het boek uit hebt, weet je dat het niet aan jou, de lezer, is om te oordelen.

En wat te denken van gravin Alexandra de Wysocka? Een zeer muzikale pianiste, misschien een geraffineerde oplichtster, maar vooral het slachtoffer van haar eigen verbeelding. Zij zette haar zoontje vlak voor de oorlog op de trein naar het noorden en loste daarna op in het niets. Dat zoontje schreef later een lied dat zo begint:

*Je stond onbeweeglijk
In tranen op 't perron
Toen ik klein was
In de trein naar het noorden*

Die gebeurtenis heeft Ramses Shaffy – want van hem zijn deze woorden – zijn hele leven achtervolgd – zijn lied eindigt ermee:

*Je staat voor mij nog steeds
Op een wegstervend perron*

Sigrid Kaag – zelf rooms-katholiek – beklom onlangs in het kader van de serie *preek van de leek* de kansel van een overvolle Doopsgezinde Singelkerk in Amsterdam. Ik las op de maandag erna dat ze sprak over *leegheid en eenzaamheid*. 'Ook in Nederland behandelen wij diegenen die niet voldoen aan de hoge eisen en verwachtingen die wij van hen hebben, anders dan anderen. Ook wij duwen hen weg naar de marges van de samenleving. Wij vragen van de zwaksten in ons midden om lasten

en onwaardigheden te dragen die wij van de sterksten nooit zouden verlangen. We zijn vaak meer bezig met het verzamelen van rijkdom dan met het omkijken naar anderen." Sigrid Kaag vertelt waarop haar morele kompas zich richt: "Jezus vertelt ons dat we met heel andere ogen kunnen kijken naar de mensen om ons heen. Zijn blik is niet gericht op de mensen die het gemaakt hebben in het leven. Nee, Hij prijst juist diegenen gelukkig die nederig van hart zijn. De treurende, de zachtmoedigen. Zij die

honger en dorsten naar gerechtigheid. De barmhartigen en wie zuiver van hart zijn. De vrede-stichters en zij die vervolgd worden. Dus niet zij die het aardse succes kennen, die in welvaart en voor zichzelf leven. Dat raakt mij. Het is de wereld op zijn kop.” Zij raakte ook mij: een politica die met deze al heel oude woorden blijkt geeft waar haar hart ligt en dat in haar werk waarmaakte – in het Midden-Oosten, in Noord-Afrika en voor het kinderfonds Unicef.

Enkele uren nadat ik mij had laten voeden door deze *preek van de week* van Ingrid Kaag gebeurde het onverwachte: er verscheen aan mij een witte engel. Ik realiseerde me dat Sinterklaas weliswaar nog in het land was, maar dat de kerstdagen toch al met rasse schreden naderden. Zag ik soms de engel Gabriël, die volgens het bekende verhaal indertijd ook Maria blij maakte? Was die witte engel de vleesgeworden vervulling van wat Kaag me had verteld? Had die engel oog voor de eenzamen, voor de mensen ‘die honger en dorsten naar gerechtigheid’? Helaas, het bleek een boze droom. Want ik had geen engel maar Melania gezien, de vrouw van Donald Trump. Hij is zo rijk en machtig dat hij ‘tegen leegheid bestand’ is. Een leeghoofd dus, niet gericht op de zwakken maar vooral op zichzelf, wel door heel veel christenen bemind. Hé beste christenen, hoe kan dat? Ik lees Sigrid Kaag, niet op zichzelf gericht maar geraakt door de talloze mensen die geen aanzien hebben. Ik zie Melania Trump, wandelend in een voor zichzelf gecreëerde schijnwereld van glans en glitter!

Gelukkig helpt mijn opvoeding me op dit soort momenten. Ooit, toen ik nog heel jong was, hoorde ik het verhaal van een vrouw die in niets op Melania lijkt. Maria is haar naam. Zij zag wel een engel. Het verhaal gaat dat ze – als ze zijn boodschap heeft gehoord – niet langer kan wachten. Ze haast zich naar haar nicht Elisabet. Als ze elkaar treffen blijken ze allebei zwanger. Maria is zo blij dat ze prachtige woorden spreekt. Woorden die de wereld op z’n kop zetten:

*Heersers stoot hij van hun troon
en wie gering is geeft hij aanzien.*

Dát is de wereld op z’n kop – een wereld, haaks op de wereld van presidentsvrouw Melania met haar glans en glitter. Toont haar foto ons – in de woorden van Sigrid Kaag – niet de ‘leegheid en verlatenheid waar wij als mensen niet tegen bestand zijn’? We hebben elkaar nodig. Ook in 1920:

Alleen in elkaar kunnen wij onze eigen eenzaamheid kwijtraken.

Het beeld van Maria en Elisabet staat in Ein Karem bij Jeruzalem. Het verhaal gaat dat Elisabet daar woonde.

Muziek

- *De trein naar het Noorden*, lied van Ramses Shaffy. * Muziek en beeld [hier](#); * tekst en beeld [hier](#)
- *Magnificat* van J.S. Bach. Dit grootse werk van Bach hoort natuurlijk bij deze blog. De Latijnse tekst verwoordt de ‘lofzang van Maria.’ Ik geef twee suggesties om te kijken en te luisteren:
 - Luister en kijk naar het hele werk, dat 11 delen bevat van gemiddeld 2,5 minuut. Als je spanningsboog wat kort is, hoeft dat dus helemaal geen probleem te zijn, er is veel afwisseling. Lees ook het verhaal, de tekst, bekijk de achtergrondvideo’s; voor je het weet heb je veel ontdekt! Alles vind je [hier](#)
 - Is je dat allemaal teveel en wil je alleen naar de aria ‘*Heersers stoot hij van de troon*’ luisteren, dan kun je een andere opname horen en zien, als je [hier](#) klikt; de uitvoering is met Ton Koopman.
- Verlang je naar een ingetogen, niet sentimenteel kerstlied, luister dan naar het door mij zeer gewaardeerde *In the bleak mid-winter*, gezongen door de Cambridge Singers. Luister [hier](#)